

Sverige behöver en strategi för cirkulär ekonomi

Våra samhällen står inför ett paradigmskifte. Linjära resursflöden måste bytas mot cirkulära - en helt nödvändig omställning om vi ska kunna möta utmaningarna på miljö- och klimatområdet.

Fortfarande är Sverige dock mycket långt ifrån ambitionen att material av olika slag ska kunna cirkulera i samhället - från råvara till produkt till ny råvara av god kvalitet. Stora ekonomiska och miljömässiga värden går idag förlorade när material inte återvinns och för att produkttillverkningen i huvudsak baseras på jungfruliga, inte på återvunna, material.

Regeringens utredare, Ola Alterå, presenterade nyligen förslag för en mer cirkulär ekonomi -- såsom skatteavdrag för reparationer, utveckling av bilpooler och stärkt konsumentmakt vid begagnathandel. Alterå föreslår också inrättandet av en delegation för cirkulär ekonomi under näringsdepartementet för att öka samverkan mellan stat, näringsliv, forskning, kommuner och det civila samhället. Flera av förslagen är bra men de är bara ett steg på vägen. Många fler åtgärder måste till för att driva på övergången till en cirkulär ekonomi.

För några veckor sedan fanns reportage i media om plastförpackningar som sorterats ut av hushållen, men inte kunnat säljas på marknaden som återvunna råvaror och därför skickats till förbränning. Artiklarna pekade på flera brister och problem. Det viktigaste – att en betydande del av den återvunna plasten inte kunde möta industrins kvalitetskrav – hamnade dock i skymundan. Problemen består bl.a. i bristen på standardisering, att den återvunna plasten innehåller alltför många olika plastsorter, samt att materialet ofta är kraftigt nedsmutsat.

Debatten om återvinningen har i många år främst handlat om återvinningsmålen och hur avfallsinsamlingen ska organiseras. Sällan diskuteras den helt centrala frågan: vilka förutsättningar det finns att med kvalitet återvinna de värden som finns i materialet? Minst lika viktigt som att höja procentsatserna för materialåtervinning borde det vara att sätta tydliga mål för att det återvunna materialet kommer till användning i nya produkter. Om inte så sker riskerar talet om cirkulär ekonomi att bli ett slag i luften.

Plasten är bara ett exempel. Alltför många produktområden är inte anpassade för cirkulära flöden. Utvecklingen inom produktdesign går för långsamt och i vissa fall i fel riktning. Elektronikprodukter tex är ofta svåra att reparera och plocka isär, vilket försvårar en höggradig återvinning av alla de material som finns i produkterna. I ambitionen att minska olika produkters vikt och kostnader så används också alltför blandmaterial, exempelvis laminat och kompositmaterial, som också är svåra att återvinna.

Innovationskraften i Sverige är stor på återvinningsområdet och vi ser ständigt nya samarbeten mellan företag i olika branscher. Investeringar görs av både små och stora återvinningsföretag. Utmaningarna och hindren för en effektiv återvinning är dock fortfarande stora. Återvinningsindustrierna tar därför i dagarna initiativ till ett projekt för att i samarbete med företag från olika branscher kartlägga de värden som går förlorade i dagens system. Målet är att minimera värdeförlusterna och ta fram förslag för att uttjanta produkter och material i långt större utsträckning kan återvinnas med hög kvalitet och utnyttjas som råvaror i nya produkter.

Ett avgörande problem idag är att det saknas en gemensam bild av vilka de främsta hindren är för att utveckla mer cirkulära produkt- och materialflöden. Det blir därför svårt för politiken att veta vilka styrmedel och incitament som behövs. På energiområdet, som jämförelse, är riktningen många gånger tydligare. Där finns sedan årtal beslut om marknadsbaserade styrmedel vilket gör att övergången till ett hållbart energisystem steg för steg förverkligas. Regeringens förslag om reduktionsplikt inom transportområdet för att öka andelen biodrivmedel skulle kunna vara en modell för att öka marknadsefterfrågan på återvunna råvaror.

Genom en kombination av intelligenta styrmedel, nya affärsmodeller och ett ökat samarbete i värdekedjan bör vi kunna skapa mycket mer värde ur avfall och restprodukter och kraftigt minska andelen återvunnet material som går till förbränning och deponering. Återvunna råvaror måste bli konkurrenskraftiga med jungfruliga. Det projekt kring värdeförluster som vi drar igång ska tydliggöra behovet av styrmedel. Men redan med dagens kunskap kan följande övervägas:

- Inför lägre moms på produkter tillverkade av återvunna råvaror.
- Utveckla producentansvaret, t ex genom att avgiften för producenterna premierar produkter som innehåller återvunna råvaror och är återvinningsbara.
- Ställ krav på produktdesignen. Produkter som sätts på marknaden ska analyseras med avseende på återvinningsbarhet.
- Gör det mer lönsamt att materialåtervinna än att förbränna avfallet
- Använd den offentliga upphandlingen för att premiera smart design

Återvinningen har länge setts främst som en miljöfråga. Det är dags att inse att stora ekonomiska värden idag går förlorade. Sverige behöver en strategi för den cirkulära ekonomin, där konkurrenskraft, nya jobb och minskad klimatpåverkan står i centrum. Vi uppmanar regeringen att visa ledarskap och med ett näringspolitiskt perspektiv ta initiativ till att utveckla en svensk strategi för en cirkulär ekonomi.

Anders Wijkman, ordförande Återvinningsindustrierna
Britt Sahleström, vd Återvinningsindustrierna